

แรงจูงใจในการเป็นพระสงฆ์จิตอาสาในอำเภออรัญประเทศจังหวัดสระแก้ว The Motivation of Volunteer Monks in Aranyaprathet District Sakaeo Province

¹สุกัญญา สีทา Sukanya Seetha

²พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินันโท Phrakhrusangkharak Abhichando

³ประสิทธิ์ แก้วศรี Prasit Kaewsri

¹²³คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹²³Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹Corresponding author, e-mail: sept26@gmail.com

Received August 31, 2023; Revised June 10, 2024; Accepted: June 15, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาลักษณะองค์ประกอบของแรงจูงใจในการเป็นพระสงฆ์จิตอาสาในอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว 2) เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างแรงจูงใจในการเป็นพระสงฆ์จิตอาสาในอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว และ 3) เพื่อเสนอแนะรูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเป็นพระสงฆ์จิตอาสา โดยการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ กลุ่มพระสงฆ์จิตอาสาที่จำพรรษาและมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว อย่างน้อย 3 ปี จำนวน 12 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คำถามสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบของแรงจูงใจ มี 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายในอันได้แก่ มีจิตลักษณะเป็นผู้ให้ มีความต้องการออกมาทำงานเพื่อสังคม เสียสละช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน และปัจจัยภายนอก อันได้แก่ กรอบและนโยบายของพระสงฆ์ สภาพสังคม และแบบอย่างที่ดีงาน 2) แนวทางในการสร้างแรงจูงใจ คือการพัฒนาด้านความรู้คิด การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างด้วยการกระตุ้นให้มีส่วนร่วม มีหลักพุทธธรรมที่สนับสนุนคุณลักษณะจิตอาสา อันได้แก่ อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 และ 3)รูปแบบการทำงานด้านจิตอาสาอย่างมีระบบ คือ กำหนดเป้าหมาย มีทัศนคติที่ดี ลงมือปฏิบัติทันที การสร้างเครือข่าย และพัฒนางานที่ทำอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: แรงจูงใจ; พระสงฆ์จิตอาสา; คุณลักษณะจิตอาสา

Abstracts

The purposes of this study are to: 1) Study the characteristics of the motivational components of being a volunteer monk in the Aranyaprathet District, Sakaeo Province; 2) study ways to encourage volunteer-minded monks in the Aranyaprathet District, Sakaeo Province; and 3) develop a model for providing motivation for being a volunteer monk. This research is qualitative research with 12 of volunteer monks in Sakaeo province who stayed the Buddhist Lent and whose works were obvious in the Aranyaprathet District, we had the ability to sample the population by In-depth interview questions and content analysis. It was founded that : 1) there are two incentive factors: internal factors: spirituality, providers, demanders, sociality, unpaid workers and free help to others; External factors: the framework and policies of clergy; Good social conditions and role models; 2) Work and motivation: knowledge development; Ideological adaptation; Adapting to different situations by encouraging participation; Buddhist principles supporting the characteristics of volunteerism, including the Four Paths of Accomplishment, four holy abiding and four objects of sympathy. 3) Systematically form a volunteer work model, that is, set goals, have a positive attitude, act immediately, establish a network, and continue to work.

Keywords: Motivation; Volunteer monks; Volunteer nature

บทนำ

ปัจจุบันโลกกำลังเผชิญกับปัญหามากมายในขณะนี้ เช่น ปัญหาเรื่องเงิน การอยู่ร่วมกันของ ผู้คน และวิธีที่เราสื่อสารกัน ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อประเทศเราและต่างประเทศด้วย เมื่อ ประเทศต้องการเติบโตและดีขึ้น ประเทศต้องการคนที่ฉลาด สุขภาพดี (พระมหาอุเทน โพธิ์ศรี ประเสริฐ และคณะ, 2564) และสามารถเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยได้ นั่นเป็นเหตุผลที่ประเทศไทย วางแผนพัฒนาและปรับปรุงบุคลากรในอีก 20 ปีข้างหน้า อยากให้ทุกคนเป็นคนดี มีความสามารถ มี สุขภาพที่ดีและเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ พวกเขาต้องการให้ผู้คนเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และพัฒนา ให้ดียิ่งขึ้นไปตลอดชีวิต ซึ่งจะช่วยให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่ทันสมัยและประสบความสำเร็จ แต่ บางครั้งเมื่อประเทศมีการเปลี่ยนแปลง บางคนถูกทิ้งไว้ข้างหลังและมีช่วงเวลาที่ยากขึ้น สิ่งนี้สามารถ สร้างความแตกต่างระหว่างคนที่อาศัยอยู่ในเมืองและคนที่อาศัยอยู่ในชนบท สิ่งสำคัญคือต้องหาสมดุล ระหว่างชีวิตสมัยใหม่กับการดูแลทุกคน เราต้องคิดถึงปริมาณที่เราบริโภคและพยายามพอใจกับสิ่งที่ เรามี ดังนั้นเราจึงไม่ต้องการมากขึ้นเรื่อยๆ ในพระพุทธศาสนาสอนว่าเราสามารถพบความสุขได้ด้วยการ มีน้ำใจต่อผู้อื่นและช่วยเหลือพวกเขาเมื่อมีความทุกข์ สิ่งสำคัญคือการดูแลซึ่งกันและกันและ ทำงานร่วมกัน

ในช่วงที่มีการระบาดของไวรัสโคโรนาเมื่อเร็วๆ นี้ ชีวิตได้รับผลกระทบและหลายสิ่งหลาย อย่างเปลี่ยนไปสำหรับผู้คนจำนวนมาก แต่สิ่งที่ได้จากเหตุการณ์นี้คือคนไทยมีน้ำใจเอื้ออาทรต่อ

กัน รวมถึงพระสงฆ์ที่ทำความดีช่วยเหลือผู้คนมากมาย พวกเขาได้แจกจ่ายอาหารและสิ่งของอื่นๆ ให้กับผู้ที่ต้องการ และพวกเขาได้ช่วยเหลือในรูปแบบอื่นๆ ด้วย นี่ไม่ใช่เรื่องใหม่สำหรับพระ เขาช่วยคนมานานแล้ว ช่วยในรูปแบบต่างๆ เช่น ช่วยเหลือชุมชนและสังคม พวกเขาทำเช่นนี้เพราะพวกเขาห่วงใยผู้คนและต้องการทำให้ชีวิตของพวกเขาดีขึ้น (สำนักข่าวไทยโพสต์, 2565)

ขณะนี้ มหาเถรสมาคมในประเทศไทยซึ่งเป็นกลุ่มสูงสุดที่รับผิดชอบ ตระหนักดีว่าพระสงฆ์ต้องเข้าใจว่าการช่วยเหลือสาธารณะและการทำงานร่วมกันเป็นสิ่งสำคัญ พวกเขาได้วางแผนด้วย 10 วิธีที่แตกต่างกันในการปรับปรุงความช่วยเหลือสาธารณะและทำให้สังคมดีขึ้น (คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม, 2562) บางวิธีก็มีทั้งการตั้งกฎเกณฑ์ช่วยเหลือประชาชน ตั้งกองทุน ช่วยเหลือคน และสอนพระให้ช่วยเหลือผู้อื่น สภายังได้วางแผนเพื่อให้แน่ใจว่าทุกคนเข้าใจวิธีการทำสิ่งเหล่านี้อย่างถูกต้อง พวกเขาต้องการช่วยเหลือคนกลุ่มต่างๆ เช่น ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ ผู้ที่ต้องการการพัฒนา และผู้ที่ต้องมีส่วนร่วมในสังคม เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2565 ปลัดกระทรวงมหาดไทยกล่าวถึงโครงการ “บวร” ที่ช่วยประชาชนและวัด โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มาช่วยเหลือราษฎรในที่ที่เรียกว่า โคก หนอง นา โครงการนี้เป็นต้นแบบการปลูกข้าวและช่วยเหลือผู้เดือดร้อนโดยเฉพาะในช่วงโรคระบาดโควิด-19 พวกเขาต้องการให้การสนับสนุนและช่วยเหลือผู้ที่ต้องการ (พินิจ ลาภธนานนท์, 2565)

คณะสงฆ์อำเภออรัญญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ได้ขับเคลื่อนงานคณะสงฆ์ ด้านต่างๆ ทั้งด้านเผยแผ่ ด้านสาธารณะสงเคราะห์ โดยมีโครงการสังฆะประชาปันสุข มาอย่างต่อเนื่องจนเห็นผลเชิงประจักษ์เฉพาะอย่างยิ่งช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโควิด - 19 ก็มีส่วนร่วมช่วยบรรเทาทุกข์ให้กับคนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี และเป็นที่รองรับการกักตัวของแรงงานต่างชาติดังที่เข้ามาทำงานในไทย เพราะหน่วยงานภาครัฐรองรับไม่ทัน หลังจากนั้นก็ยังมีการเยียวยาจิตใจประชาชนอย่างต่อเนื่อง จนได้กลายเป็นการทำงานต้นแบบของคณะสงฆ์ ทำให้พื้นที่ดังกล่าว เป็นจุดที่น่าสนใจในการศึกษาครั้งนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะองค์ประกอบของแรงจูงใจในการเป็นพระสงฆ์จิตอาสาในอำเภออรัญญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
2. เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างแรงจูงใจในการเป็นพระสงฆ์จิตอาสาในอำเภออรัญญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเป็นพระสงฆ์จิตอาสา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาแรงจูงใจในการเป็นพระสงฆ์จิตอาสาใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Infomation) จากการคัดเลือกกลุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposeful) จำนวน 12 รูป มีคุณสมบัติ ที่กำหนด คือ เป็นผู้มียุทธศาสตร์งานจิตอาสาจนเป็นที่ประจักษ์ยอมรับจากสังคม เป็นพระสงฆ์จิตอาสาที่จำพรรษา และปฏิบัติดีงานอย่างต่อเนื่องติดต่อกันเป็นเวลาไม่น้อย

กว่า 3 ปี ในอำเภอร้อยพระบาท จังหวัดสระแก้ว เป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกได้ และสมัครใจ ยินดีให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ขอบเขตพื้นที่การเก็บข้อมูลในเขตอำเภอร้อยพระบาท จังหวัดสระแก้ว ระยะเวลาการลงพื้นที่วิจัย ระหว่างเดือนธันวาคม 2565 - มีนาคม 2566

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 4 ข้อ เพื่อค้นหาข้อมูลแรงจูงใจในการเป็นพระสงฆ์จิตอาสา โดยแนวทางในการสร้างเครื่องมือการวิจัยผ่านการตรวจคัดกรองจากอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสองท่านแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แนวคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ชื่อ - (ฉายา)/สกุล เพศ อายุ ตำแหน่ง สังกัด ระดับการศึกษาและระยะเวลาในการทำงานจิตอาสา

ส่วนที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับแรงจูงใจภายในในการเป็นจิตอาสา ท่านมีแรงจูงใจอย่างไรถึงได้มาทำงานด้านจิตอาสา การบวชเป็นพระสงฆ์มีส่วนอย่างไร ผลการการทำงานด้านจิตอาสามีผลต่อการทำงานต่อไปอย่างไร และหลักธรรมที่สะท้อนถึงแรงจูงใจในการทำงานด้านจิตอาสา

ส่วนที่ 3 แนวคำถามเกี่ยวกับแรงจูงใจภายนอกในการเป็นจิตอาสาและสาเหตุใดที่สามารถทำให้ท่านออกมาทำงานเป็นจิตอาสา นโยบายของคณะสงฆ์ สถานการณ์ใดที่มีส่วนในการผลักดัน สภาพสังคมที่เผชิญอยู่และวิถีปฏิบัติของสงฆ์หรือแบบอย่างที่มีส่วนให้ออกมาช่วยเหลือสังคม

ส่วนที่ 4 แนวคำถามการสร้างแรงจูงใจ เพื่อกระตุ้นในพระสงฆ์อื่น และปัจจัยที่มีส่วนช่วยให้เกิดแรงจูงใจให้กับพระสงฆ์ออกมาทำงานเพื่อสังคม

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาในภาคสนาม 3 ขั้นตอน คือ มีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

1.ลงพื้นที่การเก็บข้อมูลโดยใช้เครื่องมือวิจัยที่ตรวจสอบคุณภาพแล้ว จากการสัมภาษณ์เชิงลึกตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ตามลำดับ เพื่อความเชื่อมโยงกันของข้อมูลให้ครบถ้วนทุกด้าน

2. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดนัดไว้จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตให้วิธีการจดบันทึก บันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์และบันทึกรูป เป็นการเก็บข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ ผู้วิจัยจะต้องจดบันทึกสรุปสั้นๆ เฉพาะประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้นทันทีเมื่อออกมาจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร และบันทึกการสื่อสารที่ได้จากการสังเกต เช่น การแสดงกิริยาท่าทางสีหน้า ลักษณะคำพูด หรือน้ำเสียงของผู้ให้ข้อมูลตามความเป็นจริงโดยไม่ตีความ นอกจากนั้นยังต้องบันทึกเกี่ยวกับความคิด ความรู้สึก หรือปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้วิจัยขณะที่เก็บรวบรวมข้อมูล

3. รวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ที่ได้ และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. ลักษณะองค์ประกอบของแรงจูงใจในการเป็นพระสงฆ์จิตอาสาในอำเภอร้อยพระบาท จังหวัดสระแก้ว ผลการศึกษาพบว่า ผลการศึกษาพบว่าแรงจูงใจในการเป็นพระสงฆ์จิตอาสา แบ่งองค์ประกอบเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) แรงจูงใจภายใน คือ ความต้องการที่ทำให้ออกมาทำงานเพื่อสังคม มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ มีทัศนคติที่ดี มีเป้าหมาย ด้วยจิตที่เมตตา ที่จะเสียสละช่วยเหลือ

ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน มีความตระหนักรู้ในความเป็นสงฆ์ที่ต้องฝึกฝนตนด้วยการสร้างกุศลจากการทำงานด้านสังคมสงเคราะห์ การรู้คุณค่าและความหมายของชีวิตที่สามารถสร้างคุณประโยชน์ต่อผู้อื่น การเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติและเป็นศูนย์กลางความศรัทธาชาวบ้าน 1) ความต้องการพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับยุคยุคโลกาภิวัตน์ 2) แรงจูงใจภายนอก คือ ปัจจัยภายนอกที่มีส่วนในการผลักดันให้พระสงฆ์เกิดแรงจูงใจในการเป็นพระจิตอาสา จำแนกออกเป็น 5 องค์ประกอบ ได้แก่ นโยบายของคณะสงฆ์กำหนดกรอบในปฏิรูปศาสนา สภาพสังคมในปัจจุบันที่ส่งผลให้พระสงฆ์ต้องกลายเป็นที่พึ่งของสังคม การเห็นตัวอย่างจากบุคคลที่เป็นต้นแบบทำความดีช่วยเหลือสังคม เรียนรู้ถึงความเสียสละของพระพุทธรเจ้า พระราชากรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9

2. เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างแรงจูงใจในการเป็นพระสงฆ์จิตอาสาในอำเภอรัฐประเท จังหวัดสระแก้ว ผลการศึกษาพบว่า การเป็นพระสงฆ์จิตอาสา นอกจากปัจจัยภายในและภายนอกแล้ว ปัจจัยที่ส่งเสริมแรงจูงใจการทำงานจิตอาสาของพระสงฆ์ ที่เป็นตัวกระตุ้นในการปฏิบัติงาน (Motivation Factors or Motivators) และอิทธิพลในการสร้างความพึงพอใจ นำไปสู่ทัศนคติทางบวกและการจูงใจที่แท้จริง คือ การใช้วิธีการพัฒนาด้านตัวรู้คิด (Cognitive process) หรือ การปรับกระบวนการทางปัญญา ให้เข้ากับสถานการณ์ หรือสิ่งแวดล้อมใหม่ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนทางด้านจิตใจ (Mind) หรือการเรียนรู้ใหม่ๆ เป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่องจากการซึมซับข้อมูล รับรู้บ่อยๆ และลงมือปฏิบัติจริง ด้วยวิธีการ เรียนรู้ผ่านกระบวนการปฏิบัติจริง มีส่วนในการสร้างบรรยากาศกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกร่วม (Empathy) การปรับความคิดและมุมมอง (Transformation of Learning) สะท้อนตนเอง (Self-reflection) และเข้าใจชัดเจนว่าการเป็นพระสงฆ์จิตอาสา นั้นไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และปัจจัยที่มีส่วนช่วยให้เกิดแรงจูงใจให้กับพระสงฆ์ออกมาทำงานเพื่อสังคมนั้น ยังมีปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง คือ ความสำเร็จในการทำงานด้านจิตอาสา การได้รับการยอมรับหรือเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน การได้รับโอกาสอื่นเพิ่มเติม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำลายความสามารถ และ ตรงกับความถนัดของตนเอง การได้รับมอบหมายงานและมีอิสระในการปฏิบัติงานต่างๆ

3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเป็นพระสงฆ์จิตอาสา ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบแรงจูงใจในการทำงานของพระจิตอาสาอำเภอรัฐประเทแนวพุทธจิตวิทยาโดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาภายใต้การมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ ในชุมชนและสังคม โดยนำผ่านกระบวนการทำงานอย่างมีระบบ มีการกำหนดเป้าหมาย มีทัศนคติที่ดีและหนักแน่นในการเป็นพระสงฆ์จิตอาสาทำงานเพื่อสังคม ลงมือปฏิบัติทันที สร้างเครือข่าย และการพัฒนาต่อยอดงานที่ทำเสมอ ในการปฏิบัติงานด้านจิตอาสา ทำงานเพื่อสังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน โดยเริ่มที่เด็กและเยาวชน เพื่อให้ซึมซับในสิ่งที่ดีงาม เพื่อความเป็นคนดี ได้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต ยินยอมที่จะตั้งมั่นอยู่บน พื้นฐานของความเป็นกัลยาณมิตร เกิดมีจิตใจที่คิดจะแบ่งปัน ช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเต็มใจด้วยจิตใจที่อิ่มเอิบ และมีความสุขกับการได้เป็นผู้ให้และผู้ทำ มากกว่าการเป็นผู้รับเป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. การศึกษาลักษณะองค์ประกอบของแรงจูงใจในการเป็นพระสงฆ์จิตอาสาในอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว โดยแยกเป็นองค์ประกอบได้ดังนี้ คือ แรงจูงใจภายในและภายนอก คือ กระบวนการที่สนับสนุนให้พระสงฆ์จิตอาสาออกมาปฏิบัติงานเพื่อสังคมอย่างมีระบบ ทักษะที่ดีและมีเป้าหมายที่ชัดเจนในสิ่งที่ตั้งใจทำความใส่ใจในการทำงานด้านจิตอาสาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ด้วยจิตที่เต็มเปี่ยมด้วยเมตตา และความมีศีลธรรมในตนเองที่เสียสละช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน จึงสอดคล้องกับงานวิจัยของพีโลวรรณ บุญล้น และคณะ ได้ศึกษาเรื่องแรงจูงใจการทำงานจิตอาสาตามหลักพุทธจิตวิทยาของบุคคล หลากหลายอาชีพในสังคมไทย พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมแรงจูงใจการทำงานจิตอาสา มี 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ มีทัศนคติที่ดีที่คิดที่ดีตัวมา มีความเห็นใจผู้อื่น คิดช่วยเหลือผู้อื่น ทำด้วยใจ และปัจจัยภายนอก ได้แก่ การเลี้ยงดูจากครอบครัว การเห็นตัวอย่างจากบุคคลต้นแบบที่ทำความดี ช่วยเหลือสังคมและการศรัทธาที่จะดำเนินรอยตามการมีกัลยาณมิตร ชักชวนไปร่วมทำกิจกรรมดีๆ ช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม ซึ่งในการทำงานของพระสงฆ์จิตอาสาในอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว นั้นทำงานด้วยความเต็มใจและตั้งใจ การมีทัศนคติที่ดีต่องานทำ (พีโลวรรณ บุญล้น และคณะ, 2564) และสอดคล้องกับกัลป์กร ลาภเดโช และสมบูรณ์ สุขสำราญ ที่กล่าวในผลการวิจัยเรื่องบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย ซึ่งพระสงฆ์จิตอาสาได้นำหลักธรรมมากระกระต้นให้เกิดกระบวนการทำงานด้านสังคมสงเคราะห์และช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในสังคม (กัลป์กร ลาภเดโช และสมบูรณ์ สุขสำราญ, 2565)

2. เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างแรงจูงใจในการเป็นพระสงฆ์จิตอาสาในอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ผลการศึกษาสรุปได้ว่า แนวทางในสร้างแรงจูงใจด้วยการพัฒนาด้านความรู้คิด หรือการปรับกระบวนการทางปัญญา ด้วยการส่งเสริมการเรียนรู้ให้เข้ากับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมซึ่งจะส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนทางด้านจิตใจ เป็นขั้นตอนต่อเนื่องจากการซึมซับวิธีการ และมีโอกาสได้ลงมือปฏิบัติจริง เมื่ออยู่สังคมเดียวกันไม่ว่าในสถานะใดก็สามารถมีส่วนร่วมได้เช่นกัน ด้วยการพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นว่าสิ่งที่ควรทำประการใด เหมาะสมตามความสามารถของตน สอดคล้องกับแนวคิดของพระจเร ธมฺมจิตโต ที่มองว่า แนวทางการส่งเสริมจิตอาสา เป็นการสร้างจิตสำนึกของมนุษย์ตามความรู้สึกที่มีอยู่จริง ให้เป็นจิตของการให้ การเสียสละ การช่วยเหลือผู้อื่น และสังคมเพื่อให้ผู้อื่นมีความสุขด้วยความสมัครใจ อิ่มใจซาบซึ้งใจ ปิติสุข มีคุณค่า และพัฒนาจิตวิญญาณให้สูงขึ้น (พระจเร ธมฺมจิตโต, 2564) เช่นเดียวกับพระครูประโชติพิชิตพงศ์ ที่กล่าวถึง การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ไทยให้ได้รับการพัฒนาด้านการอบรมและเตรียมความพร้อมในด้าน ความพร้อมและทักษะ การประยุกต์ใช้หลักธรรม อันเป็นการสนับสนุนการเตรียมความพร้อมในการเป็นพระสงฆ์จิตอาสาเพื่อพัฒนาและมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคม ในการเป็นพระสงฆ์จิตอาสาไม่ใช่ภาวะที่เกิดขึ้นด้วยตนเองโดยฉับพลันโดยไม่ได้ผ่านกระบวนการในการเรียนรู้ การฝึกอบรม หรือ การตระหนกอย่างลุ่มลึก แต่ความเป็นผู้มีจิตอาสาหรือความเป็นผู้มีจิตสาธารณะล้วนเป็นบุคคลที่อย่างน้อยต้องผ่านการเรียนรู้ การฝึกฝน (ทั้งโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ) รวมถึงการตระหนกเองอย่างลุ่มลึก เมื่อผ่านสถานการณ์อย่างใด อย่างหนึ่ง ที่ทำให้ผู้ประสบนั้นมีภาวะความเป็นผู้มีจิตสาธารณะโดยไม่รู้ตัวโดยบังเอิญ ผลตอบแทนจากการกระทำของตนนั้น (พระครูประโชติพิชิตพงศ์, 2564) เช่นเดียวกับแนวคิดของเพริศพรรณ แดนศิลป์ กล่าวไว้ในผลการศึกษาว่า ความเป็นพระสงฆ์จิตอาสาหรือมีจิตสาธารณะจึงเป็นภาวะอย่างหนึ่งที่ต้องมีการพัฒนา การเรียนรู้ การฝึกฝนด้วยหลักการ กระบวนการ อย่างใดอย่าง

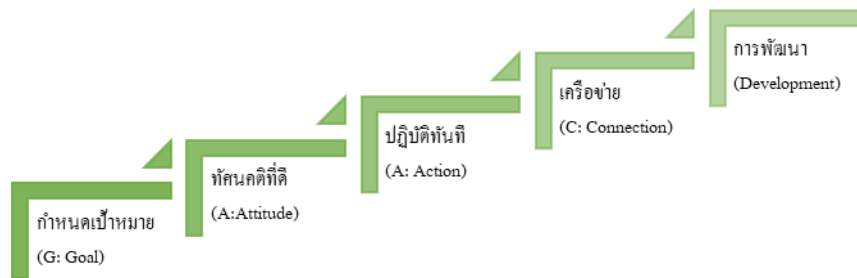
หนึ่ง จากแนวคิดพื้นฐานความสำคัญกับการที่บุคคลจะพัฒนาตนเองได้ จะต้องเป็นผู้มุ่งมั่นที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเอง โดยมีความเชื่อหรือแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาตนที่ถูกต้อง ซึ่งจะเป็นการเสริมให้การพัฒนาตนเองประสบความสำเร็จ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวให้ความสำคัญกับ 1) มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่มีคุณค่าอยู่ในตัวเอง ทำให้สามารถฝึกหัดและพัฒนาตนได้ในเกือบทุกเรื่อง ไม่มีบุคคลใดที่มีความสมบูรณ์พร้อมทุกด้าน จนไม่จำเป็นต้องพัฒนาในเรื่อง 2) แม้บุคคลจะเป็นผู้ที่รู้จักตนเองได้ดีที่สุด แต่ก็ไม่สามารถปรับเปลี่ยนตนเองได้ในบางเรื่องยังต้องอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นในการพัฒนาตน การควบคุมความคิด ความรู้สึก และการกระทำของตนเอง มีความสำคัญเท่ากับการควบคุมสิ่งแวดล้อมภายนอก 3) อุปสรรคสำคัญของการปรับปรุงและพัฒนาตนเองคือการที่บุคคลไม่ยอมปรับเปลี่ยนวิธีคิดและการกระทำ จึงไม่ยอมสร้างนิสัยใหม่ๆ หรือฝึกทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็นต่อตนเอง และที่สำคัญบุคคลต่างๆ มักไม่ตระหนักว่าการปรับปรุงและพัฒนาตนเองสามารถดำเนินการได้ตลอดเวลาและอย่างต่อเนื่องมีความสามารถและศักยภาพในการพัฒนาตนเองได้ทุกด้านไม่เว้นแต่การพัฒนาตนเองเพื่อความเป็นผู้มีจิตอาสา ในมุมมองของการพัฒนาตนเองดังกล่าวจะเห็นได้ว่า "ความเป็นผู้มีจิตอาสาสามารถสร้างได้" หากเรามีหลักคิด และกระบวนการในการพัฒนาตนเองอย่างถูกต้อง (เพริศพรหม แดนศิลป์, 2563)

3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเป็นพระสงฆ์จิตอาสา สรุปได้ว่า รูปแบบแรงจูงใจในการทำงานของพระจิตอาสาอำเภออรัญประเทศแนวพุทธจิตวิทยาโดยยึด หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาภายใต้การมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ ในชุมชนและสังคม โดยนำผ่านกระบวนการทำงานอย่างมีระบบโดยการกำหนดเป้าหมาย มีทัศนคติที่ดีและหนักแน่นในการเป็นพระสงฆ์จิตอาสาทำงานเพื่อสังคม ลงมือปฏิบัติทันที การสร้างเครือข่าย และการพัฒนาต่อยอดงานที่ทำเสมอ สอดคล้องผลการวิจัยของกัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์ และคณะ (2564) ที่กล่าวไว้ใน การส่งเสริมเครือข่ายจิตอาสาของพระสงฆ์ เขตภาคกลางตอนล่าง อ้างถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเครือข่ายจิตอาสา ทั้งในส่วนของ การรับรู้มุมมองร่วมกัน การมีส่วนร่วม การเสริมสร้างและการพึ่งพาอาศัยกันและกันที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ในส่วนของการดำเนินงาน จะพบว่ามี 5 ขั้นตอน ที่นำไปสู่การดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ กำหนดเป้าหมาย กำหนดคุณลักษณะ เน้นกระบวนการทำงานเพื่อชุมชน มุ่งถ่ายทอดความรู้เพื่อผู้อื่น และสะท้อนคิดผลการปฏิบัติงาน (กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์ และคณะ, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

จากข้อค้นพบในงานวิจัยได้สรุปเป็นองค์ความรู้ได้ว่า แรงจูงใจในการเป็นพระสงฆ์จิตอาสา หรือเรียกว่า “the Motivation of volunteer Monks” นั้นเกิดจากแรงจูงใจภายในที่ติดตัวมาและเกิดจากการปฏิบัติ การซึมซับ ด้วยการเร้าด้วยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา เป็นการรวมกลุ่มกันประกอบกิจกรรมอย่างมีระเบียบแบบแผน ซึ่งการรวมกลุ่มกันประกอบกิจกรรมในการทำงานเพื่อสังคมนั้น สามารถที่จะให้ความร่วมมือให้เกิดการพัฒนาสังคม โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ทำให้สังคมเกิดสิ่งดีๆ เป็นกระบวนการของการฝึก “การให้” ที่ดีเพื่อขัดเกลาละวางตัวตนและบ่มเพาะความรัก ความเมตตาผู้อื่น โดยไม่มีเงื่อนไข ทั้งนี้ กระบวนการของกิจกรรม ซึ่งเป็นการยอมสละตน เพื่อรับใช้และช่วยเหลือแก้ไขวิกฤติปัญหาของสังคม พระสงฆ์จิตอาสาได้เรียนรู้สิ่งที่

เกิดขึ้นรอบตัวมาก โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาเป็นหลักธรรมว่าด้วยการเสียสละโดยสมฺมครใจของผู้ที่มีจิตอาสา โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ซึ่งงานของจิตอาสา นั้นมีบทบาทและหน้าที่ที่ต้องการความช่วยเหลือในขณะหรือเหตุการณ์นั้นๆ อยู่ 4 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านจิตใจ ด้านปัญญา และด้านสังคม การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นระเบียบเรียบร้อยและสามารถสรุปได้เป็น “5 STEPs Model หรือ บรรทัด 5 ในทำงานของพระสงฆ์จิตอาสาเพื่อสังคมดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แสดงรูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเป็นพระสงฆ์จิตอาสา

สรุปรูปแบบแรงจูงใจในการทำงานของพระจิตอาสาอำเภอรัษฎาประเทศแนวพุทธจิตวิทยา โดยยึด หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาภายใต้การมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ ในชุมชนและสังคม รวมถึง โรงเรียน สถานศึกษา เห็นความสำคัญของโครงการฝึกอบรม การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ใช้ความเมตตา กรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ในสังคมอย่างเป็นกัลยาณมิตรโดยมีพรหมวิหารธรรม 4 สังคหวัตถุ 4 และอิทธิบาท 4 นำผ่านกระบวนการทำงานอย่างมีระบบ มีการกำหนดเป้าหมาย (G: Goal) มีทัศนคติที่ดีและหนักแน่นในการเป็นพระสงฆ์จิตอาสาทำงานเพื่อสังคม (A: Attitude) ลงมือปฏิบัติหน้าที่ (A: Action) สร้างเครือข่าย (C: Connection) และการพัฒนาต่อยอดงานที่ทำเสมอ (D: Development) จึงรวมเป็นกระบวนการนำไปสู่การเป็นสังคมที่ดี การมีจิตที่จะอาสาในการทำงานเพื่อสังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

บทสรุป

จากผลการศึกษาพบว่า การทำงานเป็นพระสงฆ์จิตอาสา นั้น สามารถส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้ในสังคมไทยปัจจุบัน เนื่องจากการที่ทุกคนมีพื้นฐานที่มีความเมตตา กรุณาต่อผู้อื่น หรือ จิตแห่งการให้ โดยเต็มใจจะช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่คิดค่าตอบแทน ยอมสละ เวลาทรัพย์สินเงินทอง และกำลังกายเพื่อกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อสังคม รวมถึงยังเป็นการฝึกฝนตนเองเพื่อลดอัตตา คือลดความเป็นตัวตนของตนเอง จึงควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาทักษะในด้านอื่นเพิ่มเติม ด้านการให้คำปรึกษา และการให้คำปรึกษาเชิงพุทธ และองค์ความรู้ด้านการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น อันได้แก่การทำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนช่วยในการทำงาน และประชาสัมพันธ์อันจะเป็นคุณประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานเป็นพระสงฆ์จิตอาสาที่ทำงานร่วมกันชุมชน องค์กร หรือหน่วยงานอื่นได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุปรูปแบบแรงจูงใจในการทำงานของพระจิตอาสาอำเภอรัษฎาประเทศแนวพุทธจิตวิทยา โดยยึด หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาภายใต้การมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ ในชุมชนและสังคม รวมถึง โรงเรียน สถานศึกษา เห็นความสำคัญของโครงการฝึกอบรม การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ใช้

ความเมตตา กรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ในสังคมอย่างเป็นกัลยาณมิตรโดยมีพรหมวิหารธรรม 4 สังคหวัตถุ 4 และอิทธิบาท 4 นำผ่านกระบวนการทำงานอย่างมีระบบ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. พระสงฆ์จิตอาสาควรได้รับการฝึกอบรมด้านการให้คำปรึกษาเชิงพุทธ และมีการสอบวัดความรู้ก่อนและหลังการฝึกอบรมเพื่อที่จะได้ประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกิจกรรมหรือหลักสูตรการพัฒนาจิตอาสา นั้น และนำมาปรับปรุงต่อไป
2. ควรส่งเสริมพัฒนาเครือข่ายพระสงฆ์จิตอาสาในการทำงานด้านสาธารณะสงเคราะห์ ร่วมกับพระสงฆ์อำเภออื่น ในจังหวัดสระแก้วและใกล้เคียงให้มีโอกาสได้ปฏิบัติงานร่วมกัน
3. นำรูปแบบการสร้างแรงจูงใจพระสงฆ์จิตอาสา ที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้จริงกับอำเภออื่น ในจังหวัดอรัญประเทศ โดยจัดลำดับความสำคัญ ร่วมกันกำหนดเป้าหมาย วางแผนกิจกรรม ดำเนินการให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. จากผลการวิจัยพระสงฆ์จิตอาสา ควรมีการอบรมด้านการใช้เทคโนโลยี เพื่อการสื่อสาร และประชาสัมพันธ์ อันก่อให้เกิดการกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้กับบุคคลหลากหลาย กลุ่ม
2. ศึกษารูปแบบและกระบวนการพัฒนาจิตอาสา เพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงรูปแบบกระบวนการพัฒนากิจกรรมด้านต่างๆ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาเชิงคุณภาพ ควรมีการวิจัยปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อสำรวจจิตอาสาในภาพรวม หรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องทำให้เกิดแรงจูงใจในการเป็นพระสงฆ์จิตอาสาในอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

เอกสารอ้างอิง

- กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์ และคณะ. (2564). การส่งเสริมเครือข่ายจิตอาสาของพระสงฆ์ เขตภาคกลางตอนล่างในประเทศไทย. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(7): 351-365.
- กัลปียกร ลาภเดโช และสมบุญ สุธาสราญ. (2565) บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 5(1): 2-14.
- คณะกรรมการฝ่ายสาธารณะสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม. (2562). *คู่มือการปฏิบัติงานฝ่ายสาธารณะสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม(2562)*. สืบค้นข้อมูลเมื่อ 25 ตุลาคม 2565 จาก <https://issuu.com/penkiatsitthisit/docs/7fdcd55cbe71d2>
- خمัยพร พึ่งม้าย. (2562). อิทธิพลของการได้รับการอบรมเลี้ยงดู ทัศนคติ การรับข่าวสาร และแรงจูงใจ ที่มีต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะของผู้ที่อยู่ในวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร. *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สถิติประยุกต์)*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ คณะสถิติประยุกต์.

- พระครูประโชติพัชรพงศ์ (นัฐพงษ์ วิสุทฺโธ) และคณะ. (2564). แนวทางการเสริมสร้างบทบาทพระคิลาณุปัฏฐาก ในการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ไทย. *Journal of Modern Learning Development*, 6(5): 119-126.
- พระจเร ธมมจิตโต (จันทร์บาง) และมานพ นักการเรือน. (2564). การส่งเสริมจิตอาสาตามหลักของพระโพธิสัตว์. *วารสารมหาจุฬาริชาการ*, 8(1): 72-83.
- พระมหาหุเทน โพธิ์ศรีประเสริฐ และคณะ. (2564). องค์ประกอบของการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 10(1): 204-215.
- พระอธิการณัฐพล ปญญาวุฑฺโฒ (สมยา) และคณะ. (2564). จิตอาสาและรูปแบบการพัฒนาของพระคิลาณุปัฏฐากพระสงฆ์อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 10(1): 33-45.
- พินิจ ลาภธนานนท์. (2526). *อดีต ปัจจุบัน และอนาคตงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย*. นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์.
- พิไลวรรณ บุญล้ำ และคณะ. (2564). แรงจูงใจการทำงานจิตอาสาตามหลักพุทธจิตวิทยาของบุคคลหลากหลายอาชีพในสังคมไทย. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. คณะมนุษยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย*.
- เพริศพรรณ แดนศิลป์ และคณะ. (2563). การเปลี่ยนแปลงมิติภายในของพระสงฆ์กลุ่มอาสาสมัครธรรมภายหลังเข้าร่วมหลักสูตรการศึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธและในระยะติดตามผลการปฏิบัติงานต่อผู้ป่วยระยะสุดท้าย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 43(1): 15-29.
- สำนักข่าวไทยโพสต์. (2565). *วธ.ร่วมตั้งโรงงานสุพิชโควัดตามพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช*. สืบค้นข้อมูลเมื่อ 20 ตุลาคม 2565 จาก <https://www.thaipost.net/main/detail/61500>

